

MARTIN ŠRAJER / 10. 5. 2017

Dvakrát Pavel Juráček – kniha Ze života tajtrlíků a Blu-ray Případ pro začínajícího kata

Slova „splacený dluh“ přicházejí na mysl při pohledu na stále narůstající množství publikací připomínajících osobnost Pavla Juráčka, scenáristy a režiséra, jehož umělecké aktivity utnula srpnová okupace. Vhled do myšlenkového světa muže, který měl být za normalizace zapomenut, nejnověji nabízí kniha *Ze života tajtrlíků*, vydána Knihovnou Václava Havla ve spolupráci s Národním filmovým archivem.

První sborník věnovaný Pavlu Juráčkovvi vyšel již v roce jeho smrti (*V krajině vlídných bludiček*, 1989). Roku 2001 na něj navázala antologie Juráčkových textů *Postava k podpírání*, obsahující vedle literárního scénáře *Případu pro začínajícího kata* nebo filmových povídek *Postava k podpírání* a *Konec srpna v hotelu Ozon* také úvahy o filmu nebo básně. O dva roky později následoval více než tisícistránkový *Deník (1959–1974)*, v němž Juráček vlastními slovy zachytil čtvrtstoletí svého života. Revidované a rozšířené vydání Juráčkových deníků připravuje nakladatelství Torst. Čtyřdílná publikace by měla na čtyřech tisících stránkách představit i dosud nepublikované deníkové zápisky (1. díl, vymezený obdobím 1948–1956, je ohlášen na polovinu května). Knihovna Václava Havla na Juráčkův literární talent v minulosti upozornila třemi svazky jeho sebraných textů, které, stejně jako *Ze života tajtrlíků*, sestavil Pavel Hájek – *Prostřednictvím kočky (texty z let 1951–1958)*, *Situace vlka (western 1971–1982)* a *Postava k podpírání (groteska 1962–1963)*.

Přestože se může zdát, že již bylo knižně vydáno vše, co Juráček za svůj život publikoval, svazek *Ze života tajtrlíků* tuto domněnku vyvrací.^[1] Kniha s minimalistickou grafickou úpravou (po „žluté“ *Popelce* a „červeném“ *Vadí-nevadí* bylo příhodně zvoleno černobílé řešení)^[2] představuje Juráčka primárně jako

publicistu. Mezi jeho juvenilie spadají články, které napsal v padesátých letech jako student žurnalistiky a filologie pro *Vesnické noviny* (Dobříšska, Příbramska a Nymburska) nebo *Večerní Prahu*. Juráček tehdy neprezentoval pouze názory na film a divadlo. Popsal také své dojmy z rekreace ROH v Praze, v návaznosti na emancipační snahy komunistické strany poreferoval o JZD, v níž byla předsedou zvolena žena, a ve fiktivní reportáži z „celokravínové schůze“ propůjčil hlas dojnici Běle, která si stěžuje na nedůsledné krmení. Spíše úsměvné než stylisticky či informačně hodnotné články tvoří první a nejkratší část knihy. Následují texty z myšlenkově uvolněnějšího období let 1960 až 1971, věnované již převážně (byť ne výhradně) kinematografii.

Juráčkovy úvahy o detektivkách, reputaci herců nebo neúctě režisérů ke scénářům potěší autorovým ostrovtipem a překvapí svou nadčasovostí. Zamyšlení nad uzpůsobováním filmových námětů předpokládanému intelektu publika například zakončuje nesmlouvavým konstatováním „Tvrdí-li dnes někdo u nás, že točí film pro obyčejného, prostého diváka, myslí to jako omluvu pro nevkus a banality. Vezměte jed na to, že za jeho slovy se skrývá buď nedostatek talentů, nebo tvůrčí lenost, nebo kšeft, nebo všechno dohromady. Takzvaný prostý divák neexistuje. Je to jen abstraktní termín sloužící k obhajobě laciného řemesla, machy a odbyté práce.“ (s. 53) Kapitola zahrnuje rovněž Juráčkovy reflexe některých tehdejších filmů (*Pražské blues, O něčem jiném, Mezi námi zloději*) nebo nepublikovanou vzpomínku, která Věru Chytilovou přistihl při adaptování jeho scénáře, k čemuž jí neudělil svolení. Druhou část uzavírají dva texty napsané v roce 1971 v rámci prognostického úkolu „Československá kinematografie do roku 1985“, v nichž Juráček nastiňuje neradostnou budoucnost tuzemské filmové výroby: „Roku 1985 bude generace Forman, Menzel, Němec ve věku kolem padesátky. Podmínky filmové tvorby však ani tenkrát nedosáhnou úrovně vyvrácené rokem osmašedesát. Dost možná, že čs. film té úrovně nedosáhne už nikdy.“ (s. 127)

Třetí část knihy sestává ze všech dohledaných rozhovorů s Pavlem Juráčkem (z let 1962 až 1978), které mohou být podle úvodního slova Pavla Hájka čteny jako „oficiálním režimem posvěcený Juráčkův životopis.“ (s. 10) Rozhovory z *Filmu a doby*, týdeníku *Kino*, deníku *Práce*, ale také listu italské komunistické strany *l'Unità* zachycují Juráčkovu prohlubující se skepsi a pohasínající naději na možnost svobodné tvorby, potažmo tvorby vůbec. Poslední rozhovor byl s Juráčkem pořízen v únoru 1978 v jeho mnichovském exilu. O rozhovoru s německou novinářkou se díky udání

dozvěděla Státní bezpečnost, která Juráčkovi hrozila odebráním čs. občanství za vyřčení vět s údajně protičeskoslovenským obsahem. Také poznámky k ostatním rozhovorům, vysvětlující na posledních stranách knihy okolnosti jejich vzniku, si zaslouží pozornost. Ve stížnosti na nepřesný text rozhovoru, který s ním byl pořízen pro *Filmové informace*, Juráček například uvedl: „Text těchto ‚mých‘ odpovědí mne velice překvapil a jakkoliv nejsem ješitný, je mi proti mysli, že podle oněch odpovědí činím dojem debila.“ (s. 201) Knihu vedle komentáře k textům a obsahu doplňuje ještě Juráčkův stručný životopis na obálce, jehož autorem je Miloš Fikejz.

Za splacený dluh lze označit také vydání Juráčkova za normalizace zakázaného, nyní Národním filmovým archivem digitálně restaurovaného *Případu pro začínajícího kata* na DVD a Blu-ray. Myšlenkově ambiciózní parafrázi *Gulliverových cest* na obou typech nosičů doplňuje vedle středometrážní *Postavy k podpírání*, kterou Juráček natočil společně s Janem Schmidtem, pětice krátkometrážních filmů. Jak uvádí editorka disku Kateřina Šardická v přiloženém bookletu, výběr bonusů určila uvolněná atmosféra FAMU šedesátých let. Kromě prvních společných počinů Schmidta a Juráčka (dokumentární satira o „bytové krizi aut“ *Auta bez domova* a parodie budovatelských agitek *Černobílá Sylva*) si tak můžeme přehrát Kafkou inspirovanou ateliérovou scénou Věry Chytilové *Kočičina*, nadsazené pojednání o průběhu studií na FAMU *Krabice filmu* a trezorovou satiru Vlastimila Venclíka *Nezvaný host*. Posledním bonusem je nápaditý trailer k *Případu pro začínajícího kata* od Jana Bušty. Všechny filmy jsou vybaveny anglickými a českými titulky, díky čemuž si dílo vizionářského filmaře mohou v podobné kvalitě, v jaké jej vidělo pár šťastlivců v šedesátých a sedmdesátých letech, vychutnat jak diváci čeští, tak zahraniční.



Pavel Juráček: Ze života tajtrlíků. Články, úvahy, rozhovory z let

1954–1978. Praha: Knihovna Václava Havla, Národní filmový archiv, 2017. Vydání první, 222 stran.



Případ pro začínajícího kata (ČSSR 1969). Režie: Pavel Juráček, scénář:

Pavel Juráček, kamera: Jan Kališ, architekt: Milan Nejedlý, střih: Miroslav Hájek, hudba: Luboš Fišer, dramaturgie: Václav Nývlt, hrají: Lubomír Kostelka, Klára Jerneková, Slávka Budínová, Milena Zahrynowská, Pavel Landovský, Miroslav Macháček a další. BD-50. Obrazový formát: 1.37:1. Zvukový formát: 2.0 Dual Mono. Jazyk: český. Titulky: české, anglické. Region BD: ABC. Národní filmový archiv, 102 min. BD/DVD vydání: 22. 4. 2017.

Poznámky:

[1] *Ze života tajtrlíků* byl původně název Juráčkovy textu pro měsíčník *Host do domu*, v němž obhazuje herce, jež část veřejnosti vnímá jako vyžírky a neužitečné tajtrlíky.

[2] Skopal, Pavel (ed.), *Tři oříšky pro Popelku*. Praha: Národní filmový archiv, 2016. Skupa, Lukáš, *Vadí – nevadí. Česká filmová cenzura v 60. letech*. Praha: Národní filmových archiv, 2016.